

नारदभक्तिसूत्रम्

प्रस्तुतिः

धर्मेन्द्रकुमारसिंहदेवः

QDUDGDEKDNWLXWUDP

H0Wk{ wSuhs duhg e |

Gkdup hqgud Nxp du Vqj kghr

नारदभक्तिसूत्रम्

भक्तेः स्वरूपम्

1. अथातो भक्तिं व्याख्यास्यामः ॥ 1 ॥
2. सा त्वस्मिन् परमप्रेमरूपा ॥ 2 ॥
3. अमृतस्वरूपा च ॥ 3 ॥
4. यल्लब्ध्वा पुमान् सिद्धो भवति, अमृतो भवति, तृप्तो भवति ॥ 4 ॥
5. यत्प्राप्य न किञ्चिद्वाञ्छति, न शोचति, न द्वेष्टि, न रमते, नोत्साही भवति ॥ 5 ॥
6. यज्ज्ञात्वा मत्तो भवति, स्तब्धो भवति, आत्मारामो भवति ॥ 6 ॥

प्रेम्णि अनन्यता

7. सा न कामयमाना निरोधरूपत्वात् ॥ 1 ॥
8. निरोधस्तु लोकवेदव्यापारन्यासः ॥ 2 ॥
9. तस्मिन्ननन्यता तद्विरोधिषूदासीनता च ॥ 3 ॥
10. अन्याश्रायाणां त्यागोऽनन्यता ॥ 4 ॥
11. लोके वेदेषु च तदनुकूलाचरणं तद्विरोधिषूदासीनता ॥ 5 ॥

12. भवतु निश्चयादार्ढ्यादूर्ध्वं शास्त्ररक्षणम् ॥ 6 ।
13. अन्यथा पातित्याशङ्कया ॥ 7 ।
14. लोकोऽपि तावदेव, किन्तु भोजनादिव्यापारस्त्वाशरीरधारणावधि ॥ 8 ।

प्रेमरूपायाः भक्तेर्लक्षणानि, उदाहरणानि च

15. तल्लक्षणानि वाच्यन्ते नानामतभेदात् ॥ 1 ।
16. पूजादिष्वनुराग इति पाराशर्यः ॥ 2 ।
17. कथादिष्विति गर्गः ॥ 3 ।
18. आत्मरत्यविरोधेनेति शाण्डिल्यः ॥ 4 ।
19. नारदस्तु तदर्पिताखिलाचारिता तद्विस्मरणे परमव्याकुलतेति ॥ 5 ।
20. अस्त्येवमेवम् ॥ 6 ।
21. यथा ब्रजगोपिकानाम् ॥ 7 ।
22. तत्रापि न माहात्म्यज्ञानविस्मृत्यपवादः ॥ 8 ।
23. तद्विहीनं जाराणामिव ॥ 9 ।
24. नास्त्येव तस्मिँस्तत्सुखसुखित्वम् ॥ 10 ।

प्रेमरूपायाः भक्तेः फलरूपत्वम्

25. सा तु कर्मज्ञानयोगेभ्योऽप्यधिकतरा ॥ 1 ।

26. फलरूपत्वात् ॥ 2 ।
27. ईश्वरस्याप्यभिमानद्वेषित्वाद् दैन्यप्रियत्वाच्च ॥ 3 ।
28. तस्या ज्ञानमेव साधनमित्येके ॥ 4 ।
29. अन्योन्याश्रयत्वमित्यन्ये ॥ 5 ।
30. स्वयं फलरूपतेति ब्रह्मकुमाराः ॥ 6 ।
31. राजगृहभोजनादिषु तथैव दृष्टत्वात् ॥ 7 ।
32. न तेन राजपरितोषः क्षुच्छान्तिर्वा ॥ 8 ।
33. तस्मात् सैव ग्राह्या मुमुक्षुभिः ॥ 9 ।

भक्तेः साधनानि

34. तस्याः साधनानि गायन्त्याचार्याः ॥ 1 ।
35. तत्तु विषयत्यागात् सङ्गत्यागाच्च ॥ 2 ।
36. अव्यावृत्तभजनात् ॥ 3 ।
37. लोकेऽपि भगवद् गुणश्रवणकीर्तनात् ॥ 4 ।
38. मुख्यतस्तु महत्कृपयैव भगवत्कृपालेशाद्वा ॥ 5 ।

सत्सङ्गस्य माहात्म्यम्

39. महत्सङ्गस्तु दुर्लभोऽगम्यऽमोघश्च ॥ 1 ।

40. लभ्यतेऽपि तत्कृपयैव ॥ 2 ।
41. तस्मिँस्तज्जने भेदाभावात् ॥ 3 ।
42. तदेव साध्यतां तदेव साध्यताम् ॥ 4 ।

दुःसङ्गस्य त्यागः

43. दुःसङ्गः सर्वथैव त्याज्यः ॥ 1 ।
44. काम-क्रोध-मोह-स्मृतिभ्रंश-बुद्धिनाश-सर्वनाशकारणत्वात् ॥ 2 ।
45. तरङ्गयिता अपीमे सङ्गात् समुद्रायन्ति ॥ 3 ।

मायां कस्तरति

46. कस्तरति कस्तरति मायाम् ? यः सङ्गाँस्त्यजति, यो महानुभावं सेवते,
निर्ममो भवति ॥ 1 ।
47. यो विविक्तस्थानं सेवते, यो लोकबन्धमुन्मूलयति, निस्त्रैगुण्यो भवति, यो
योगक्षेमं त्यजति ॥ 2 ।
48. यः कर्मफलं त्यजति, कर्माणि संन्यसति ततो निर्द्वन्द्वो भवति ॥ 3 ।
49. यो वेदानपि संन्यसति, केवलमविच्छिन्नानुरागं लभते ॥ 4 ।
50. स तरति, स तरति, स लोकाँस्तारयति ॥ 5 ।

पराभक्तिगौणीभक्तिश्च

51. अनिर्वचनीयं प्रेमस्वरूपम् ॥ 1 ।
52. मूकास्वादनवत् ॥ 2 ।
53. प्रकाशते क्वापि पात्रे ॥ 3 ।
54. गुणरहितं कामनारहितं प्रतिक्षणवर्द्धमानविच्छिन्नं सूक्ष्मतरमनुभवरूपम् ॥ 4 ।
55. तत्प्राप्य तदेवावलोकयति, तदेव शृणोति, तदेव चिन्तयति ॥ 5 ।
56. गौणी त्रिधा गुणभेदादार्तादिभेदाद्वा ॥ 6 ।
57. उत्तरस्मादुत्तरस्मात् पूर्वपूर्वा श्रेयाय भवति ॥ 7 ।

भक्तेः सौलभ्यं महत्त्वं च

58. अन्यस्मात् सौलभ्यं भक्तौ ॥ 1 ।
59. प्रमाणान्तरस्थानपेक्षत्वात् स्वयं प्रमाणत्वात् ॥ 2 ।
60. शान्तिरूपात् परमानन्दरूपाच्च ॥ 3 ।

भक्तेः साधनान्यन्तरायाश्च

61. लोकहानौ चिन्ता न कार्या, निवेदितात्मलोकवेदत्वात् ॥ 1 ।
62. न तत्सिद्धौ लोकव्यवहारो हेयः, किन्तु फलत्यागस्तत्साधनं च कार्यमेव ॥ 2 ।
63. स्त्री-धन-नास्तिकचरित्रं न श्रवणीयम् ॥ 3 ।

64. अभिमान-दम्भादिकं त्याज्यम् ॥ 4 ।

65. तदर्पिताखिलाचारः सन् कामक्रोधाभिमानादिकं तस्मिन्नेव करणीयम् ॥ 5 ।

प्रेमिभक्तानां महिमा

66. त्रिरूपभङ्गपूर्वकं नित्यदास्य-नित्यकान्ताभजनात्मकं वा प्रेमैव कार्यं प्रेमैव
कार्यम् ॥ 1 ।

67. भक्ता एकान्तिनो मुख्याः ॥ 2 ।

68. कण्ठावरोधरोमाञ्चाश्रुभिः परस्परं लपमाना पावयति कुलानि पृथ्वीं च ॥ 3 ।

69. तीर्थीकुर्वन्ति तीर्थाणि, सुकर्मीकुर्वन्ति कर्माणि, सच्छात्रीकुर्वन्ति शास्त्राणि ॥

4।

70. यतस्तन्मयाः ॥ 5 ।

71. मोदन्ते पितरो नृत्यन्ति देवताः सनाथा चेयं भूमिर्भवति ॥ 6 ।

72. नास्ति तेषु जाति-विद्या-रूप-कुल-धन-क्रियादिभेदः ॥ 7 ।

73. यतस्तदीयाः ॥ 8 ।

वाद-विवादरूपा विघ्नाः

74. वादो नावलम्ब्यः ॥ 1 ।

75. बाहुल्यावकाशत्वादनियतत्वाच्च ॥ 2 ।

भक्तेः प्रधानाः सहायकाः

76. भक्तिशास्त्राणि मननीयानि तदुद्बोधकरकर्माण्यपि करणीयानि ॥ 1 ।
77. सुखदुःखेच्छालाभादित्युक्ते काले प्रतीक्ष्यमाणे क्षणार्द्धमपि व्यर्थं न नेयम् ॥ 2 ।
78. अहिंसा-सत्य-शौच-दयास्तिक्यादिचारित्र्याणि परिपालनीयानि ॥ 3 ।
79. सर्वदा सर्वभावेन निश्चिन्तितैर्भगवानेव भजनीयः ॥ 4 ।

प्रेमभक्तेः फलं भक्तेः सर्वश्रेष्ठता च

80. स कीर्त्यमानः शीघ्रमेवाविर्भवति अनुभावयति च भक्तान् ॥ 1 ।
81. त्रिसत्यस्य भक्तिरेव गरीयसी भक्तिरेव गरीयसी ॥ 2 ।
82. गुणमाहात्म्यासक्ति-रूपासक्ति-पूजासक्ति-स्मरणासक्ति-दास्यासक्ति-
सख्यासक्ति-
कान्तासक्ति-वात्सल्यासक्ति-आत्मनिवेदनासक्ति-तन्मयतासक्ति-
परमविरहासक्तिरूपा
एकाधाप्येकादशधा भवति ॥ 3 ।
83. इत्येवं वदन्ति जनजल्पनिर्भया एकमताः कुमार-व्यास-शुक-शाण्डिल्य-गर्ग-
विष्णु-कौण्डिन्य-शेष-उद्धव-आरुणि-बलि-हनुमद्-विभीषणादयो भक्ताचार्याः ॥ 4 ।

84. य इदं नारदप्रोक्तं शिवानुशासनं विश्वसिति श्रद्धत्ते, स भक्तिमान् भवति, स
प्रेष्ठं

लभत इति ॥ 5 ।

॥ समाप्तमिदं नारदभक्तिसूत्रम् ॥